

GEMEENTE
HARDINXVELD-GIESSENDAM
Ingekomen

17 JUL 2017

Afdeling..... Zaak.nr. 0523
Class.code..... Regist.nr. 21662

STRIKT VERTROUWELIJK

Aan de leden van de gemeenteraad van
de gemeente Hardinxveld-Giessendam
Postbus 175
4370 AD HARDINXVELD-GIESSENDAM

Datum
13 juli 2017

Ons kenmerk
2017.023635/JO

Geachte leden van de gemeenteraad,

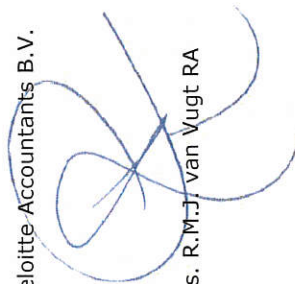
Hierbij ontvangt u ons accountantsverslag over het boekjaar 2016. Daarin zijn onze belangrijkste controlebevindingen samengevat. Voorts treft u een analyse aan van de ontwikkelingen in uw vermogen en resultaat.

De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van uw gemeente. In overeenstemming met uw opdracht hebben wij de jaarrekening 2016 gecontroleerd. Onze bevindingen hebben wij op 5 juli 2017 met de wethouder Financiën, de gemeentesecretaris en de controller besproken.

Wij maken u erop attent dat voor dit accountantsverslag een beperkte verspreidingskring geldt. Het accountantsverslag is uitsluitend bestemd voor het college en de gemeenteraad van de gemeente Hardinxveld-Giessendam.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

drs. R.M.J. van Vugt RA

Op alle opdrachten verricht door Deloitte zijn de 'Algemene Voorwaarden Dienstverlening Deloitte Nederland, januari 2014' gedeponneerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 24362837 van toepassing.

Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853. Deloitte Accountants B.V. is a Netherlands affiliate of Deloitte NWE LLP, a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited.

Inhoudsopgave

1. Hoofdpunten van de controle	4
2. Bevindingen controle jaarrekening	7
3. Analyse van het vermogen en het resultaat	15
4. Overige onderwerpen	18
Bijlagen	19

1. Hoofdpunten van de controle (1/3)

#01 Verloop van de controle

De jaarrekeningcontrole 2016 bij de gemeente Hardinxveld-Giessendam is op 20 maart 2017 gestart. Onze controle is uitgevoerd zoals overeengekomen in de opdrachtbevestiging van 22 december 2016. De lange doorlooptijd hangt samen met de beschikbaarheid van de (concept)cijfers van Avres en Dienst Gezondheid en Jeugd. De uitgevoerde werkzaamheden hebben geresulteerd in een goedkeurende controleverklaring. De controleverklaring bij de jaarrekening 2016 hebben wij u op 13 juli 2017 separaat toegezonden.

#02 Reikwijdte van de controle

Met de opdrachtbevestiging van 22 december 2016 heeft u ons de opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2016. De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging voor 2016. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle. Tijdens de uitvoering van de oorspronkelijke controleplanning hebben zich geen wijzigingen van materieel belang in de reikwijdte voorgedaan. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2016 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

#03 Belangrijke bevindingen

De belangrijkste bevindingen van de jaarrekeningcontrole 2016 zijn als volgt.

Grondexploitaties

- Het woningbouwprogramma van de gemeente Hardinxveld-Giessendam vormt nadrukkelijk een aandachtspunt voor de komende jaren. Het woningbouwprogramma op gemeenteniveau en de planning daarvan is namelijk een risico, omdat het aantal geplande woningen in de komende jaren in vergelijking met afgelopen jaren en in relatie tot de provinciale huishoudensgroei prognoses hoog is. Los van de prognoses hebben de provincie en de gemeenten overigens behoefte aan extra woningen in de Zuidelijke Randstad.
- De onderbouwing van de ramingen van de kosten en opbrengsten van verschillende plannen zijn door ons onderzocht. Wij hebben onder andere naar de geraamde grondopbrengsten, civieltechnische kosten en plankosten gekeken. De conclusie is dat de ramingen deugdelijk zijn onderbouwd. Ook de toetsing van de gehanteerde kosten- en opbrengstenstijgingspercentages leiden niet tot opmerkingen.
- De gemeente Hardinxveld-Giessendam zal in 2017 een methode moeten bepalen voor de wijze waarop tussentijdse winsten genomen moeten worden. Vanaf 2016 is tussentijdse winstneming bij grondexploitaties verplicht. Voor 2016 was bij uw gemeente nog geen sprake van een tussentijdse winstneming.

Sociaal Domein

- De DG&J heeft de voorlopige jaarcijfers 2016 met de gemeenten gecommuniceerd. De jaarcijfers vertonen wat betreft de SOJ een resultaat van € 1,3 miljoen nadelig. Dit bedrag wordt op basis van de bijdrageverordening door de gemeenten bijgestort. Uw gemeente heeft in de jaarrekening rekening gehouden met een bijstorting van € 100.000. Op basis van de voorlopige cijfers van de SOJ zal de werkelijke bijdrage circa € 45.000 zijn.
- Bij de persoonsgebonden budgetten is geen accountantsoordeel per gemeente afgegeven en er is niet vastgesteld of de gefactureerde zorg daadwerkelijk geleverd is. De rechtmatigheid van de lasten 2016 van de persoonsgebonden budgetten is daardoor onbekend en dus onzeker.

1. Hoofdpunten van de controle (2/3)

#04 Analyse vermogen en resultaat

De gemeente Hardinxveld-Giessendam heeft per 31 december 2016 een eigen vermogen van € 17,5 miljoen (2015: € 15,6 miljoen). De toename van het eigen vermogen is gelijk aan het gerealiseerde saldo van baten en lasten, namelijk € 1,9 miljoen voordelig.

Het geraamde saldo van baten en lasten bedraagt € 0,1 miljoen nadelig. Het gerealiseerde saldo bedraagt € 1,9 miljoen en is daarmee € 2,0 miljoen voordeliger dan geraamd. Het voordeel heeft betrekking op alle programma's. Het programma 9 Zorg en Welzijn heeft met € 0,8 miljoen het grootste aandeel in het voordelig resultaat. In de jaarstukken is het resultaat toegelicht.

Het gerealiseerde resultaat is € 1,8 miljoen voordelig (2015: € 0,6 miljoen voordelig). Het gerealiseerde resultaat is volgens de jaarrekening voor € 1,5 miljoen positief beïnvloed door incidentele baten en lasten. Het genormaliseerde gerealiseerde resultaat is € 0,3 miljoen voordelig.

In het afzonderlijke hoofdstuk 'Analyse vermogen en resultaat' gaan wij nader in op de analyse van (de mutaties in) het vermogen en het gerealiseerd resultaat over 2016.

#05 Bevindingen ten aanzien van de interne beheersing

Als onderdeel van de interim-controle toetsen wij de opzet van de processen met financiële beheershandelingen. De opzet is de wijze waarop de processen volgens de gemeente zouden moeten verlopen. Vervolgens stellen wij het bestaan van de interne beheersingsmaatregelen binnen de processen vast aan de hand van de documentatie met betrekking tot één financiële mutatie per proces. De stappen in het proces laten namelijk hun sporen na in de administraties en de dossiers. Onze overallconclusie is dat de interne beheersing van uw gemeente toereikend is opgezet en bestaat.

Ten aanzien van inkoopfacturen constateren wij dat inkoopfacturen soms maar door één medewerker worden gecontroleerd voor prijs en prestatielevering. Dit is een bevinding die in voorgaande jaren ook is gerapporteerd. Naar de mening van de gemeente zijn de omvang en de structuur van de organisatie dermate beperkt dat het scheiden van de functies van prestatieverantwoordelijke en budgethouder niet altijd mogelijk is. Het risico hiervan is dat een factuur ten onrechte wordt goedgekeurd, omdat de prijs onjuist is en/of omdat de prestatie niet, niet volledig of niet aan de gemeente is geleverd. Dit levert ook een frauderisico op, omdat een budgethouder onrechtmatige facturen kan goedkeuren zonder enige vorm van interne controle door een andere medewerker. De gemeente zal per 1 januari 2018 toetreden tot het samenwerkingsverband Drechtsteden. Het proces van de administratieve afhandeling van de inkoopfacturen zal dan gaan wijzigen.

De bevindingen van de interim-controle zijn opgenomen in onze managementletter van 6 februari 2017.

#06 Onafhankelijkheid

Deloitte Accountants B.V. is onafhankelijk van de gemeente Hardinxveld-Giessendam en voor zover wij weten heeft zich geen inbreuk voorgedaan op de van toepassing zijnde regels en het beleid ten aanzien van onafhankelijkheid. Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de member firms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en de gemeente Hardinxveld-Giessendam, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

1. Hoofdpunten van de controle (3/3)

#07 Significante verslaggevingsgrondslagen

Significante verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en resultaten van de gemeente Hardinxveld-Giessendam. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente Hardinxveld-Giessendam zijn uiteengezet in de toelichting in de jaarrekening. De belangrijkste schatting in de gemeentelijke jaarrekening is de waardering van de grondexploitaties. Wij kunnen instemmen met de inschattingen van het management.

Ten opzichte van de jaarrekening 2015 zijn er belangrijke wijzigingen doorgevoerd in de grondslagen voor de waardering en resultaatneming van de grondexploitaties. Deze wijzigingen zijn het gevolg van de gewijzigde wet- en regelgeving. In hoofdstuk 2 gaan wij uitgebreid in op de grondexploitaties.

De gemeente heeft met betrekking tot onderhoud gebouwen een stelselwijziging doorgevoerd. De gemeenteraad heeft goedkeuring gegeven voor het omzetten van de voorziening groot onderhoud naar een bestemmingsreserve. De belangrijkste verschillen zijn dat een bestemmingsreserve ook een reservering voor klein onderhoud kan bevatten en dat de accountant in principe geen onderzoek doet naar de hoogte van de bestemmingsreserves.

#08 Geïdentificeerde fouten en tekortkomingen in de toelichtingen

De materialiteit bij de planning en uitvoering van onze controle was € 454.000 (2015: € 433.000). Deze materialiteit sluit aan op het door de gemeenteraad op 22 december 2016 vastgestelde controleprotocol.

Goedkeuringstoleranties (x € 1)	
Fouten	€ 454.000
1% van het totaal van de lasten	
Onzekerheden	€ 1.362.000
3% van het totaal van de lasten	
Rapporteringstoleranties (x € 1)	
Fouten en onzekerheden	€ 100.000

Het college van burgemeester en wethouders heeft met het samenstellen van de jaarrekening en het ondertekenen van de bevestiging bij de jaarrekening 2016 geconcludeerd dat de jaarrekening geen materiële fouten of onzekerheden bevat. Wij kunnen instemmen met het standpunt van het college.

2. Bevindingen controle jaarrekening (1/8)

#01 Grondexploitaties (1/2)

Inleiding

De waardering van de grondexploitaties is een van de belangrijkste schattingen in de jaarrekening 2016 van de gemeente Hardinxveld-Giessendam. De schattingen hebben betrekking op de kosten en de opbrengsten op basis van de vastgestelde programmering en de planning. De gemeenteraad stelt de kaders voor elk individueel plan vast, waaronder de grondexploitatie en het daaruit voortvloeiend financieel resultaat. Voor een verwacht verlies moet direct een voorziening worden getroffen. Vanaf 2016 moeten winsten op basis van de gewijzigde verslaggevingsregels genomen worden volgens de zogenaamde 'percentage of completion' methode.

De ontwikkeling van de meest relevante posten betreffende de grondexploitatie zijn hieronder weergegeven.

Post in de jaarrekening* (x € 1 miljoen)	2012	2013	2014	2015	2016
Boekwaarde bouwgronden in exploitatie	12,5	11,9	11,2	10,9	1,1
Voorziening	0,7	2,0	2,2	2,6	2,1
Balanswaarde bouwgronden in exploitatie	13,2	13,9	13,4	13,5	3,2
Reserve bouwgrondexploitatie	0,0	0,0	0,0	1,3	1,4

De grote afname van de bedragen 2016 is vooral het gevolg van de splitsing van de grondexploitatie De Blauwe Zoom. De gemeente heeft invulling gegeven aan het voorschrift van de Commissie BBV in de Notitie Faciliterend Grondbeleid om projecten met actief en faciliterend grondbeleid te scheiden. Een groot deel van de boekwaarde had betrekking op het faciliterend deel van De Blauwe Zoom. Dit deel, met een boekwaarde van € 9,5 miljoen, is overgeheveld naar de overlopende activa. Het actieve deel van de grondexploitatie is onder de voorraden blijven staan en zal naar verwachting in 2017 worden afgesloten.

Wijzigingen BBV wet- en regelgeving

De verslaggevingsregels voor grondexploitaties zijn met ingang van begrotingsjaar 2016 gewijzigd. De wijzigingen zijn uitgewerkt in de notitie grondexploitaties 2016 van de commissie BBV. De wijzigingen zijn onder andere het gevolg van de invoering van de vennootschapsbelasting voor gemeenten per 1 januari 2016. Het BBV sluit door de wijzigingen zoveel mogelijk aan op de vennootschapsbelasting. De wijzigingen hebben onder andere betrekking op een verplichte tussentijdse winstneming, de verwerking van de kosten van bovenwijkse voorzieningen, de rentetoe rekening, het versterken van het budgetrecht van de gemeenteraad, het vervallen van de categorie niet in exploitatie genomen gronden en de toelaatbaarheid van het toerekenen van kosten en opbrengsten aan grondexploitaties.

2. Bevindingen controle jaarrekening (2/8)

#01 Grondexploitaties (2/2)

Woningbouwprogramma

Wij constateren dat het woningbouwprogramma van de gemeente Hardinxveld-Giessendam van gemiddeld 100 woningen per jaar (inclusief private projecten/projecten in pijplijn etc.) in de periode 2017-2026 niet past binnen de provinciale huishoudensgroei prognoses van gemiddeld 75-81 woningen per jaar voor de periode 2015-2024. Indien de strategische gemeentelijke grondposities en plannen van derden zonder overeenkomst niet worden meegerekend, gaat het om een programma van gemiddeld 75 woningen per jaar in de periode 2017-2026. Daarmee past het programma wel binnen de prognoses. Dit vormt nadrukkelijk een aandachtspunt voor de komende jaren.

Op basis van de realisatiecijfers in de afgelopen drie jaren van gemiddeld 44 woningen per jaar, zien wij een risico in de uitgifteprognoses van circa 130 woningen per jaar voor de eerstvolgende drie jaren. De markt trekt aan en ook de gemeente constateert een toenemende vraag. Na enkele jaren van stilstand en onderhandelingen, verwacht de gemeente in de komende jaren de vruchten te plukken van de grote vraag naar nieuwbouwwoningen. Het woningbouwprogramma op gemeenteniveau en de planning daarvan is een risico, maar het programma en de fasering zijn niet onaannemelijk. Los van de prognoses hebben de provincie en de gemeenten overigens behoefte aan extra woningen in de Zuidelijke Randstad.

Ramingen

De onderbouwing van de ramingen van de kosten en opbrengsten van verschillende plannen zijn door ons onderzocht. Wij hebben onder andere naar de geraamde grondopbrengsten, civieltechnische kosten en plankosten gekeken. De conclusie is dat de ramingen deugdelijk zijn onderbouwd. Ook de toetsing van de gehanteerde kosten- en opbrengstenstijgingspercentages leiden niet tot opmerkingen.

Winstnemning

Vanaf 2016 moeten geraamde winsten van grondexploitaties op basis van de gewijzigde verslaggevingsregels genomen worden volgens de zogenaamde 'percentage of completion' methode. Dit betekent dat de winst niet achteraf ineens genomen mag worden, maar dat de winst genomen moet worden op basis van de voortgang van het plan. Voor het berekenen van de tussentijdse winstnemning zal de gemeenteraad een rekenregel moeten vaststellen. Bij de rekenregel wordt rekening gehouden met onzekerheden ten aanzien van het realiseren van de geraamde winst. Voor 2016 is een tussentijdse winstnemning niet aan de orde.

2. Bevindingen controle jaarrekening (3/8)

#02 Jeugdzorg

Serviceorganisatie Jeugd

De gemeente Hardinxveld-Giessendam werkt met de gemeenten in Zuid-Holland zuid via de Serviceorganisatie Jeugd (SOJ) samen voor wat betreft de uitvoering van de jeugdzorg. Serviceorganisatie Jeugd is onderdeel van de gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd (DG&J). De meeste taken zijn aan SOJ gedelegeerd, alleen de taken van de wijkteams zijn gemandateerd. Voor zover sprake is van delegatie ligt de verantwoordelijkheid voor een rechtmatige uitvoering van de taken bij de gemeenschappelijke regeling.

De rechtmatigheid van de uitgaven van de SOJ aan de zorgaanbieders is geen onderdeel van ons accountantsoordeel bij de gemeentelijke jaarrekening 2016. Dit is het gevolg van het feit dat de uitvoering van de jeugdzorg grotendeels is gedelegeerd. De rechtmatigheid van de uitgaven van de SOJ aan de zorgaanbieders is daardoor geen onderdeel van het accountantsoordeel bij de gemeentelijke jaarrekening 2016.

Bij de jaarrekening 2016 van de DG&J, waarvan de SOJ onderdeel is, is op het moment van de afronding van de jaarrekeningcontrole van de gemeente Hardinxveld-Giessendam nog geen controleverklaring afgegeven. De DG&J heeft de voorlopige jaarcijfers 2016 met de gemeenten gecommuniceerd. De jaarcijfers vertonen wat betreft de SOJ een resultaat van € 1,3 miljoen nadelig. Dit bedrag wordt op basis van de bijdrageverordening door de gemeenten bijgestort. Het gemeentelijk aandeel in het tekort van € 1,3 miljoen is circa € 45.000. Uw gemeente heeft in de jaarrekening rekening gehouden met een bijstorting van € 100.000.

Persoonsgebonden budgetten Jeugd

De Sociale Verzekeringsbank (SVB) beheert de persoonsgebonden budgetten. De facturen van de door de klant gecontracteerde zorgaanbieders worden door de SVB betaald. Een factuur moet in opzet eerst door de SVB worden gecontroleerd met het contract tussen de cliënt en de zorgaanbieder en de beschikking van de gemeente. Dit omvangrijke administratieve proces leidde in 2015 tot achterstanden in de betaling van de facturen van de zorgaanbieders. Om de continuïteit van de zorg niet in gevaar te brengen, heeft de politiek in de loop van 2015 besloten om de facturen te laten betalen zonder de interne controle door de SVB. Dit is in 2016 voortgezet tot november 2016. Vanaf dat moment worden de inkoopfacturen weer gecontroleerd door de SVB voordat tot betaling wordt overgegaan.

De accountant van de SVB heeft bij de SVB onderzoek gedaan naar de rechtmatigheid van de besteding van de persoonsgebonden budgetten. Er is sprake van financiële en procedurele onrechtmatigheden. Dit is op het niveau van de SVB gecontroleerd en er is geen accountantsoordeel per gemeente afgegeven. Het is daarom onzeker wat de financiële en procedurele onrechtmatigheden voor de gemeente Hardinxveld-Giessendam zijn. Bovendien hebben de SVB en de DG&J niet vastgesteld of de gefactureerde zorg daadwerkelijk geleverd is.

De persoonsgebonden budgetten voor de jeugdzorg zijn via de SOJ aan de SBV betaald. Het resultaat op de persoonsgebonden budgetten is onderdeel van het resultaat van de SOJ ad € 1,3 miljoen nadelig. Omdat de uitvoering van de jeugdzorg aan de SOJ is gedelegeerd, heeft het accountantsoordeel van de accountant van de SVB geen gevolgen voor het accountantsoordeel bij de jaarrekening 2016 van uw gemeente.

2. Bevindingen controle jaarrekening (4/8)

#03 Wet maatschappelijke ondersteuning

Productieverantwoordingen

Evenals in 2015 heeft de gemeente de zorgaanbieders van begeleiding en huishoudelijke ondersteuning gevraagd een productieverantwoording met een controleverklaring aan te leveren. Het doel is het verkrijgen van zekerheid over de prestatielevering en de volledigheid van de lasten WMO 2016. De accountant van de zorgaanbieder controleert onder andere of de zorg daadwerkelijk geleverd is. De GLZ-gemeenten verrichten geen eigen controlewerkzaamheden naar de prestatielevering.

De gemeente heeft momenteel voor circa 80% van de verantwoorde lasten de financiële verantwoording en de controleverklaring ontvangen. De lasten 2016 van de begeleiding en huishoudelijke ondersteuning bedragen totaal € 1,2 miljoen. De verantwoordingen van de zorgaanbieders leiden per saldo tot een beperkt verschil. De gemeente verwacht dat de lasten van de resterende 20% van de zorgaanbieders niet materieel zal afwijken van de door de gemeente verantwoorde lasten. Wij kunnen instemmen met deze inschatting.

Persoonsgebonden budgetten

De in paragraaf 2 Jeugdzorg beschreven uitkomst van de controlewerkzaamheden van de accountant van de SVB geldt ook voor de persoonsgebonden budgetten voor de WMO. Er is geen accountantsoordeel per gemeente afgegeven en de SVB en de GLZ-gemeenten hebben niet vastgesteld of de gefactureerde zorg daadwerkelijk geleverd is. Uw gemeente heeft voor 2016 circa € 323.000 als voorschot aan de SVB betaald voor de persoonsgebonden budgetten WMO. Uit de afstemming blijkt een werkelijke besteding van circa € 271.000. De gemeente heeft het verschil van circa € 52.000 niet in de jaarrekening 2016 verwerkt. Wij merken het bedrag € 271.000 aan als een onzekerheid, omdat een oordeel over de juistheid en rechtmatigheid niet mogelijk is. Het verschil ad € 52.000 is een fout in de jaarrekening.

Prestatielevering

De GZ-gemeenten en de SVB hebben voor de persoonsgebonden budgetten en de zorg in natura van begeleiding en huishoudelijke ondersteuning niet vastgesteld of de gefactureerde zorg daadwerkelijk geleverd is. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de gemeenten. Het landelijk programma Informatievoorziening Sociaal Domein heeft een handreiking "stappenplan voor gemeentelijke controleaanpak sociaal domein" gepubliceerd. Hierin wordt geadviseerd om zaken als klachtenregistraties en vastleggingen van de "keukentafelgesprekken" een plaats te geven in het totale raamwerk van de controleaanpak. Daarmee kan de onzekerheid over de rechtmatigheid en de afhankelijkheid van de zorgaanbieders worden teruggedrongen.

2. Bevindingen controle jaarrekening (5/8)

#04 Vennootschapsbelasting

Inleiding

Vanaf 1 januari 2016 is de gemeente op grond van de Wet op de vennootschapsbelasting belastingplichtig. Dit is het gevolg van de Europese regels over een eerlijke marktwerking. De belastingplicht bestaat voor gemeentelijke activiteiten die als ondernemingsactiviteiten in de zin van de vennootschapsbelasting worden aangemerkt. Er wordt een onderneming gedreven als sprake is van een duurzame samenwerking van arbeid en kapitaal, waarmee wordt deelgenomen in het economisch verkeer en waarmee overschotten zijn gerealiseerd. Of bij een activiteit van een gemeente sprake is van een ondernemingsactiviteit, is vooral afhankelijk van het antwoord of er overschotten worden gerealiseerd.

Proces gemeente Hardinxveld-Giessendam

De gemeente heeft een inventarisatie gemaakt van de mogelijke belastingplichtige ondernemersactiviteiten. Hierbij is beoordeeld of sprake is van het voeren van een onderneming in de zin van de vennootschapsbelasting. Voor de grondexploitaties heeft de gemeente een quick scan uitgevoerd. De gemeente heeft gedaan wat van de gemeente verwacht kan worden. Er is nog veel onduidelijk over de toepassing van de wet bij gemeenten.

Uitkomsten

De gemeente concludeert dat er geen ondernemersactiviteiten zijn. Bij de grondexploitaties is een quick scan uitgevoerd om te bepalen of de gemeente met alle grondexploitaties door de ondernemerspoort komt. Dit is niet het geval. Dit betekent dat alle lopende grondexploitaties van de gemeente op basis van de fiscale regels per saldo geen positief resultaat opleveren. Deze quick scan moet elk jaar worden uitgevoerd. De Belastingdienst zal bij elke gemeente een onderzoek doen naar de vraag of de gemeente door de ondernemerspoort gaat.

Risico

De Belastingdienst is zeer terughoudend bij het innemen van standpunten. De complexiteit van het vraagstuk en de terughoudendheid van de Belastingdienst leiden tot onzekerheden over de hoogte van de te betalen vennootschapsbelasting bij elke gemeente.

2. Bevindingen controle jaarrekening (6/8)

#05 Fouten en onzekerheden SiSa-bijlage

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit rapport over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die in 2016 in het kader van SiSa zijn verantwoord. Wij doen dit met een tabel, die ook opgenomen moet worden als er geen fouten of onzekerheden geconstateerd zijn. Per regeling is hierin aangegeven of, en zo ja welke, financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd:

Nr.	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2017 (OAB)	n.v.t.	€ 0	n.v.t.
E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaai	n.v.t.	€ 0	n.v.t.
E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer - SiSa tussen medeoverheden	n.v.t.	€ 0	n.v.t.
G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet - gemeentedeel 2016	n.v.t.	€ 0	n.v.t.
G2A	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet - totaal 2015	n.v.t.	€ 0	n.v.t.
G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) - gemeentedeel 2016	n.v.t.	€ 0	n.v.t.
G3A	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) - totaal 2015	n.v.t.	€ 0	n.v.t.

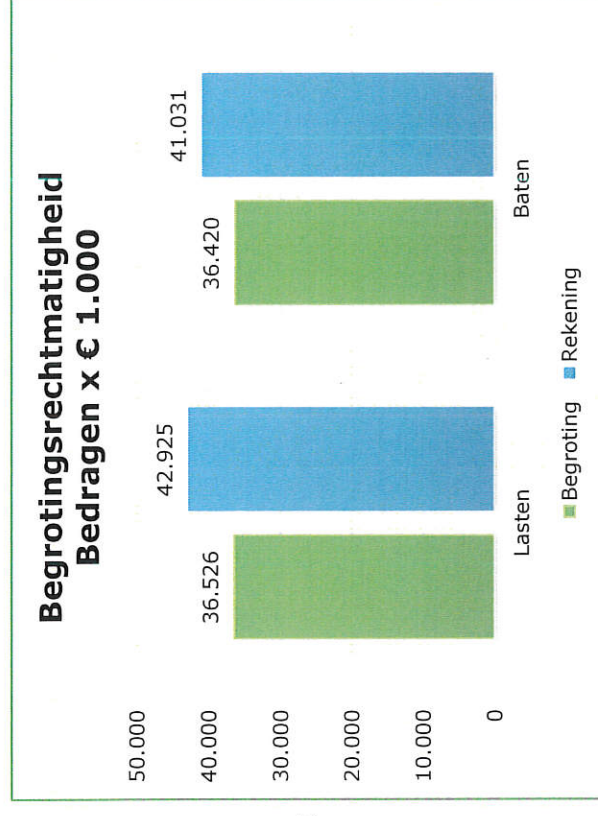
2. Bevindingen controle jaarrekening (7/8)

#06 Begrotingsrechtmatigheid

De toe te passen normen voor het begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moet de gemeenteraad zelf nader invullen en concretiseren. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet. Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat het college van burgemeester en wethouders belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig meldt aan de gemeenteraad, zodat de gemeenteraad hierover tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat het college inbreuk maakt op het budgetrecht van de gemeenteraad.

Het begrotingscriterium is verder verrijkt en uitgewerkt in de Kadernota Rechtmatigheid 2016 van de Commissie BBV. Een overschrijding van de begroting is altijd onrechtmatig, maar hoeft de accountant niet in alle gevallen mee te wegen in zijn oordeel. Essentieel is dat de gemeenteraad nadere regels kan stellen wanneer lastenoverschrijdingen die zijn gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten (1), kostenoverschrijdingen passend binnen het beleid (2) en kostenoverschrijdingen bij openbestedingen (3) moeten meewegen bij het oordeel van de accountant. U heeft in het controleprotocol voor het begrotingscriterium aansluiting gezocht bij de Kadernota Rechtmatigheid 2016.

In totaal heeft uw gemeente € 36,5 miljoen aan lasten begroot (na wijziging), tegenover € 41,0 miljoen werkelijke lasten. Dit is in totaal een overrealisatie van € 4,5 miljoen (12,3%). Aan baten had uw gemeente een bedrag van € 36,4 miljoen begroot, tegenover € 42,9 miljoen werkelijke baten. In totaal gaat het om een hogere realisatie aan baten van € 6,5 miljoen (17,9%). In het kader van de begrotingsrechtmatigheid toetsen wij de lastenoverschrijdingen op de lasten te constateren. De analyse van deze overschrijdingen op basis van de Kadernota Rechtmatigheid leidt tot het volgende.

Overschrijding lasten programma (x € 1.000)	Begrotingsafwijking	Onrechtmatig, telt niet mee	Onrechtmatig, telt wel mee
8. Werk en inkomen (totaal € 172)	De hogere lasten worden gecompenseerd door direct gerelateerde hogere baten.	X	
10. Gezondheid en milieu (totaal € 35)	De hogere lasten worden gecompenseerd door direct gerelateerde baten.	X	
11. Bouwen, wonen en gebruiken (totaal € 5.132)	De hogere lasten worden gecompenseerd door direct gerelateerde baten.	X	
12. Woonomgeving (totaal € 73)	De hogere lasten worden veroorzaakt door een hogere toerekening van interne uren.		X

2. Bevindingen controle jaarrekening (8/8)

#07 Fraude en de rol van de accountant

In Nederland is de accountant wettelijk verplicht om alle ontdekte fraudegevallen te rapporteren aan het management van de organisatie. Wij merken op dat onze controle niet specifiek is ingericht op het ontdekken van fraude. De accountant is wel verantwoordelijk voor het betrekken van frauderisico's in de planning en uitvoering van zijn controleopdracht.

Wij hebben een fraudediscussie gevoerd met het controleteam en met het management van de gemeente Hardinxveld-Giessendam, waarbij wij de nadruk hebben gelegd op de vermoedens van materiële onjuistheden als gevolg van fraude in de jaarstukken. De gemeente Hardinxveld-Giessendam heeft een frauderisicoanalyse opgesteld. De volgende stap is het periodiek evalueren en bespreken van de frauderisicoanalyse met onder andere de gemeenteraad of de auditcommissie. Van het management hebben wij een bevestiging ontvangen dat er geen onregelmatigheden zijn geconstateerd waarbij het management of werknemers die een belangrijke rol spelen bij de maatregelen van interne beheersing of anderen in het geval dat de fraude van materieel belang kan zijn op de jaarrekening, zijn betrokken.

Tevens hebben wij zelfstandig werkzaamheden uitgevoerd die gericht waren op het risico van het 'omzeilen' van de interne beheersingsmaatregelen door het management te detecteren. Wij hebben specifieke controles uitgevoerd op memoriaalboekingen en schattingen en hebben significante en ongebruikelijke transacties met behulp van gegevensanalyses onderzocht.

Hoewel wij een sceptische houding hebben ten opzichte van risico's van fraude in de jaarrekening, willen wij opmerken dat onze controle niet specifiek is gericht op het ontdekken hiervan. Tijdens de uitvoering van onze controle van de jaarrekening 2016 hebben wij geen aanwijzingen verkregen dat er sprake is geweest van fraude.

3. Analyse van het vermogen en het resultaat (1/3)

#01 Ontwikkeling van het eigen vermogen

Het BBV kent een duidelijk onderscheid tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. De gemeente mag geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen muteren.

De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming. Het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten bedraagt € 1,9 miljoen voordelig. Per saldo is tussentijds reeds € 0,1 miljoen aan de reserves toegevoegd, zodat het uiteindelijke gerealiseerde resultaat € 1,8 miljoen voordelig bedraagt. Dit bedrag is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de mutaties in de reserves schematisch weergegeven:

	2013	2014	2015	2016
Ontwikkeling eigen vermogen (x € 1.000)				
Stand van de reserves per 1 januari	€ 17.152	€ 15.612	€ 14.044	€ 15.586
Tussentijdse resultaatbestemming tijdens boekjaar	-/- € 1.667	€ 252	€ 920	€ 78
Gerealiseerde resultaat bij jaarrekening	€ 127	€ 825	€ 622	€ 1.816
Totaal (= gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten)	-/- € 1.540	€ 1.077	€ 1.542	€ 1.895
Omzetting reserves riolering en afvalstoffenheffing naar voorzieningen		-/- € 2.645		
Totaal		-/- € 1.568		
Stand per 31 december 2016	€ 15.612	€ 14.044	€ 15.586	€ 17.481

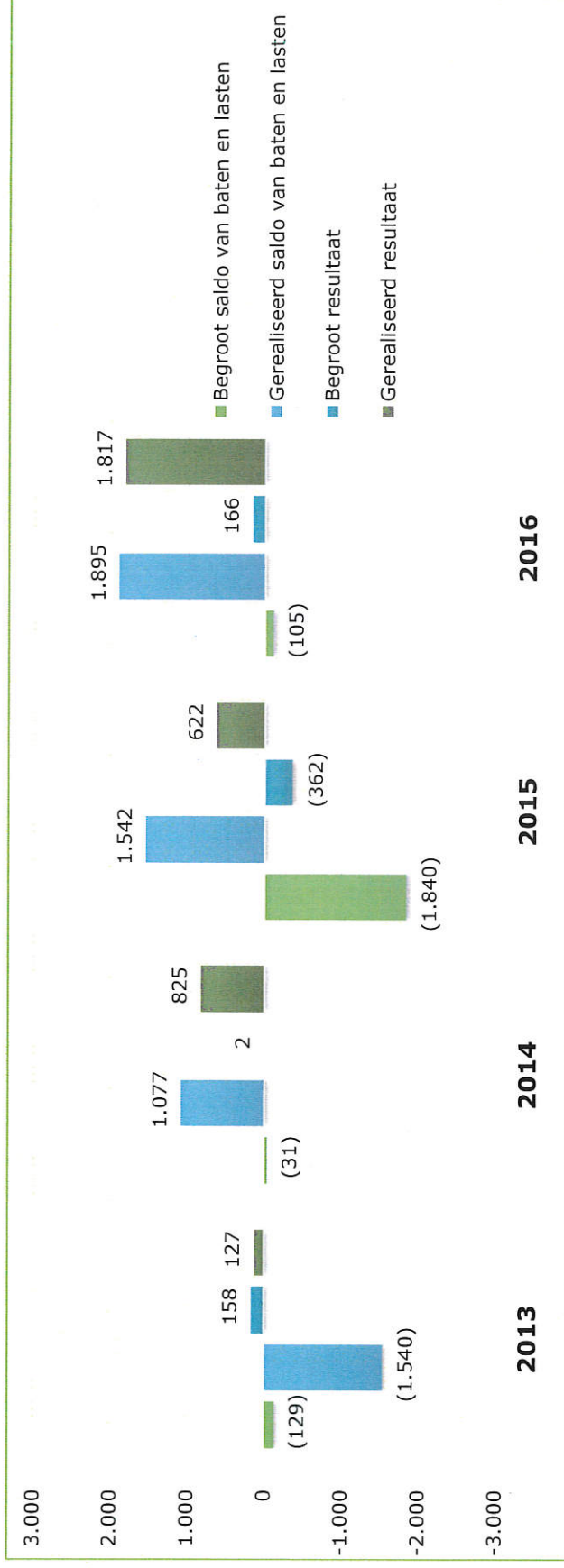
De omzetting van de reserves riolering en afvalstoffenheffing in 2014 was een omzetting van twee bestemmingsreserves in twee voorzieningen op basis van een wijziging in de regelgeving. Deze omzetting had geen effect op het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten, maar wel op de omvang van het eigen vermogen.

Het eigen vermogen is in 2016 toegenomen met € 1,9 miljoen. Dit komt overeen met het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten. Het eigen vermogen per 31 december 2016 vormt 26,7% van het balanstotaal. Ultimo 2015 was dit 23,4%.

3. Analyse van het vermogen en het resultaat (2/3)

#02 Ontwikkeling van het resultaat

In het hiernavolgende overzicht is de ontwikkeling van het resultaat van 2013 tot en met 2016 schematisch weergegeven (x € 1.000):

Het gerealiseerde saldo van baten en lasten bedraagt € 1,9 miljoen voordelig. Het begrote saldo van baten en lasten bedraagt € 0,1 miljoen voordelig. Het gerealiseerde saldo is € 2,0 miljoen voordeliger dan geraamd. Het voordeel heeft betrekking op alle programma's. Het programma 9 Zorg en Welzijn heeft met € 0,8 miljoen het grootste aandeel in het voordelige resultaat. De oorzaken van de verschillen zijn in de jaarstukken toegelicht.

Het gerealiseerde resultaat is € 1,8 miljoen voordelig (2015: € 0,6 miljoen voordelig). Het gerealiseerde resultaat is volgens de jaarrekening voor € 1,5 miljoen positief beïnvloed door incidentele baten en lasten. Het genormaliseerde gerealiseerde resultaat is € 0,3 miljoen voordelig.

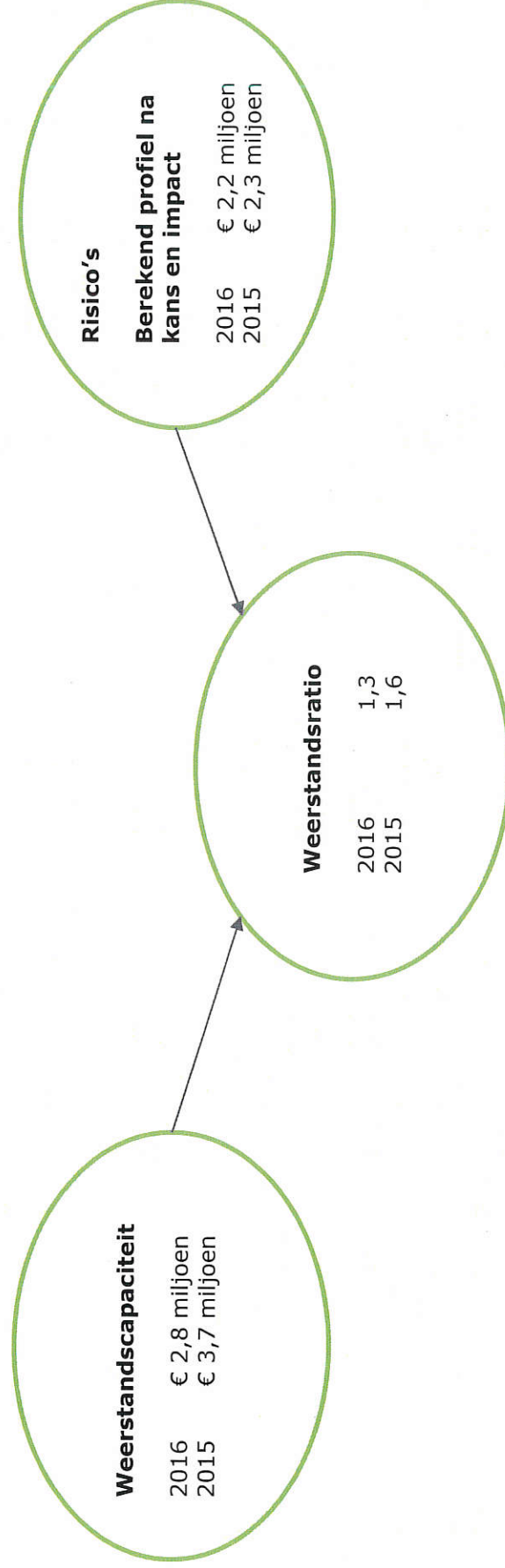
3. Analyse van het vermogen en het resultaat (3/3)

#03 Ontwikkeling van de weerstandscapaciteit

Volgens de paragraaf Weerstandsv Vermogen en risicobeheersing bedraagt het weerstandsv Vermogen € 2,8 miljoen. De weerstandscapaciteit is ten opzichte van 2015 met € 0,9 miljoen afgenomen. Het weerstandsv Vermogen is berekend in overeenstemming met de gemeentelijke nota reserves en voorzieningen.

De weerstandratio is volgens het jaarverslag 1,3. Dit betekent dat de beschikbare weerstandscapaciteit met een factor 1,3 hoger is dan de benodigde weerstandscapaciteit (= risico's). De gemeente streeft voor de langere termijn naar een weerstandratio van minimaal 1. Hieraan wordt ultimo 2016 dus voldaan.

In onderstaand overzicht is de verhouding tussen de weerstandscapaciteit en het risicoprofiel per 31 december 2016 weergegeven. Ter vergelijking is de verhouding volgens de jaarrekening 2015 toegevoegd.

4. Overige onderwerpen

#01 Bevestiging van het college

Wij hebben van het college van burgemeester en wethouders een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

#02 Meningsverschil met management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het college geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door het college en de medewerkers van de gemeente Hardinxveld-Giessendam de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

#03 Wet Normering topinkomens (WNT)

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is in werking getreden met ingang van 1 januari 2013. De WNT regelt niet alleen de openbaarstelling van topinkomens in de publieke en semipublieke sector, maar stelt ook maxima aan de hoogte van de bezoldiging van topfunctionarissen en tevens aan de ontslagvergoedingen. Met ingang van 1 januari 2013 is bij wet vastgelegd dat rechtspersonen of organisaties die volledig of in aanzienlijke mate uit publieke middelen zijn gefinancierd, beloningen van topfunctionarissen openbaar dienen te maken, ook als deze de in de wet gestelde maximale bezoldiging van € 179.000 niet te boven gaan. Daarnaast dienen gemeenten het salaris openbaar te maken van overige medewerkers die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

In 2016 is voor geen van de topfunctionarissen en overige medewerkers sprake van een overschrijding van de grensbedragen.

#04 Naleving van wet- en regelgeving overig

Wij hebben geen kennis van te rapporteren omstandigheden in verband met het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Bijlagen

Bijlage A – Controleverschillen

Overzicht van de controleverschillen boven de rapportagetolerantie van € 100.000

Aard van de fouten en onzekerheden (x € 1.000)		Rechtmatigheid	Getrouwheid
Fouten			
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode			
<i>Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout:</i>			
Geen.			
Totaal getrouwheidsfouten			0
<i>Rechtmatigheidsfout vanuit externe regels:</i>			
Geen.			
<i>Rechtmatigheidsfout vanuit interne regels:</i>			
Geen.			
Totaal rechtmatigheidsfouten		0	
Totaal		0	0
Onzekerheden			
Persoonsgebonden budgetten WMO waarvan de prestatielevering niet is vastgesteld		271	271
Totaal		271	271

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college bevestigt dat de niet-gecorrigeerde fouten, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn.

Bijlage B – Onafhankelijkheidsbevestiging en overige dienstverlening (1/2)

Bevestiging onafhankelijkheid

In overeenstemming met Nederlandse wet- en regeling, waaronder de Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO) van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA), dient de externe accountant mogelijke conflicten met betrekking tot zijn onafhankelijkheid, zowel in wezen als in schijn, onder de aandacht te brengen van het college en de gemeenteraad.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van gemeente Hardinxveld-Giessendam in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om onze onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Het stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen. Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke training inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.

- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreiging voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde onafhankelijkheidsvaluatie) wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Wij zullen dan ook overwegen de gemeenteraad of de auditcommissie te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwddheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om de bedreiging weg te nemen.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente Hardinxveld-Giessendam die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken welke aan u gerapporteerd dienen te worden.

Bijlage B – Onafhankelijkheidsbevestiging en overige dienstverlening (2/2)

Overzicht van overige dienstverlening

Overige dienstverlening aan de gemeente Hardinxveld-Giessendam en haar verbonden partijen kan de onafhankelijkheid van de accountant beïnvloeden, in schijn en/of in werkelijkheid. Voorafgaande de acceptatie van een opdracht tot overige dienstverlening evalueren wij of die opdracht een bedreiging is voor onze onafhankelijkheid, en zo ja, of die bedreiging met een maatregel opgevangen kan worden.

De verbonden partijen zijn de organisaties waarin de gemeente Hardinxveld-Giessendam feitelijk beleidsbepalend is of invloed van betekenis heeft. Dit wordt in ieder geval verondersteld bij 20% of meer van de stemrechten. Uit onze evaluatie blijkt dat de gemeente Hardinxveld-Giessendam geen verbonden partijen in de zin van de onafhankelijkheidsregels voor accountants (VIO) heeft.

Deloitte heeft in 2016 en 2017 de volgende overige diensten aan de gemeente Hardinxveld-Giessendam geleverd.

Aanvullende dienstverlening

Begeleiding van het samenwerkingsproces

Begeleiden van het samenwerkingsproces tussen de gemeente en Gebr. Blokland B.V. voor de ontwikkeling van De Blauwe Zoom.

Fiscale advisering

Fiscale advisering inzake een gerechtelijke procedure naar aanleiding van de levering van een perceel met school in aanbouw door gemeente.

Actualiteitenbijeenkoms t Van BBV naar VPB

Medewerkers van de gemeente hebben tegen betaling deelgenomen aan een actualiteitenbijeenkoms t over de invoering van de vennootschapsbelasting bij gemeenten.

Verbijzonderde interne controle

Detachering van een medewerker voor het uitvoeren van verbijzonderde interne controlewerkzaamheden.